

Az iTF első 15 éve

Havass Miklós

Bevezető gondolatok

Tizenöt esztendő lett az NJSZT Informatikatörténeti Fórum (iTF). Illik, hogy egy - a magyar informatikatörténet gondozását felvállaló - szervezet időnként a saját történetének áttekintését is megtegye. Rövid tanulmányunk erre az összegzésre vállalkozik. Összefoglalónkat különösen időszerűvé teszi az, hogy szembesülve Fórumunk aktív tagjai átlagéletkorának növekedésével, éppen ez évben kívánunk kísérletet tenni eredményeink - személyünket, tevékenységünket túlélő - továbbadására, az un. „Örökkévalóság projekt” keretében (l. később).

A magyar számítástechnika 1959-62 táján kelt életre. 1959-ben Bull Gamma 3 lyukkártyagépeket helyezett üzembe a KSH ill. a MÁV¹. Az MTA KKCS-ban összeállították az első Neumann elvűnek tekintett elektronikus számítógépet, az M-3-at (1959)². Sok éves lyukkártyás előélet után a KSH-ba megérkezett az URAL I. számítógép (1960)³. A MÁV teherforgalma nyilvántartásának gépesítésére beállításra került a Bull Gamma Tambour (1961). A Nehézipari Minisztérium Számítóközpontjába beérkezett az első modern nyugati tranzistoros számítógép (1962)⁴. Létrejöttek az állami vállalatokat felügyelő ágazati minisztériumok Szervezési Intézetei (1957-65), amelyek sorra beszerezték (mainframe vagy később mini) számítógépeiket, s kiépítették 100-300 fős személyzetüket (üzemeltetők, programozók, szervezők). A szerveződő, néhány ezres létszámú szakma társadalmi összefogására megalakult az első számítástechnikai egyesület, a Neumann János Számítógéptudományi Társaság (NJSZT), amely az alakuló szakma információcseréjét biztosította konferenciákkal, kiadványokkal, közös programok szervezésével (1968). Az NJSZT legnagyobb mérete az amatőr érdeklődőkkel együtt is csak 4-8 000 fő volt. Kialakult egy „kicsiny világ”, amely nem egyszerűen egy globális világban 5 kattintással elérhető emberek hálózatát jelentette. Inkább egy nyáj jegyeit viselte: „szagról”, test közelből, a közös munkából ismerték egymást, személyesen is számontartva egymást. Ezt megkönnyítette az is, hogy ebben az időszakban még maga a számítástechnika/informatika is tagolatlan szakterület volt, néhány (a számítógépek kapcsán összefüggő) részterülettel, amelyeknek a Társaságban néhány szakosztály felelt meg.

Ez a helyzet - szemben sok más nagyobb méretű nemzet helyzetével - a történetörökítés lehetőségének sajátos útját hozta létre. A magyar informatika történetének objektív, távolságtartó, események utólagos összegyűjtésén és értékelésén alapuló elemzése mellett, felértékelődött a személyes tapasztalatok, emlékek gyűjtésének lehetősége, az informatikatörténet eseményeinek egyféle szubjektív megítélésének tekintetbe vétele. Olyan információknak kerülhettünk birtokába, amelyeket az eseményeket „megélt” közösség biztosít számunkra. Kézenfekvőnek látszott, ezen megélt tapasztalatok gyűjtésének igénye, amelyet nem hivatásos archeológusok, történészek végeznek, hanem maga a szakma termel ki magából. E törekvések elsődleges gerjesztője és tethelye az NJSZT volt.

¹ Gyarmati Péter: A korai számítástechnika az importgépek szempontjából. Korai számítógépek és alkalmazások. [iTF konferencia](#). 2012.

² Dömölki Bálint: Mi történt 1959 január 21 előtt? NJSZT Informatikatörténeti Fórum. Előadás 2023. január 18-án a Magyar Informatika Napja alkalmából rendezett konferencián. [iTA/1489](#).

³ Pintér László: A Központi Statisztikai Hivatal és a számítástechnika. 1960-1965. Kézirat. [iTA/386](#).

⁴ Csébfalvi Károly: A NIM Számológóközpontja. NJSZT VI. kongresszusa II. kötet. Budapest: NJSZT, 1995. [iTA/398](#).

Előzmények

A számítógéptörténet iránti érdeklődés elsőként az elhasználódott számítógépek gyűjtése területén jelentkezett. Az NJSZT keretein belül, *Kovács Győző* az NJSZT főtítkára és *Muszka Dániel* a Szegedi Tudományegyetem ismert „kibernetikusa” és az NJSZT Csongrád Megyei szervezetének titkára 1975-ben kezdeményezték a Magyarországon használt ill. fejlesztett kiöregedett számítástechnikai eszközök gyűjtését, tárolását. A számítógépeket először a MOL algyői telephelyén, majd 2002 után az öthalmi, volt szovjet laktanyában tárolták. Ez az Európában egyedülálló informatikatörténeti gyűjtemény 1992-től az e célra létrehozott Informatika Történeti Múzeum Alapítvány (ITMA) gondozásába került. A Gyűjtemény egyes darabjaiból 1992-97 között az Államigazgatási Számítógépes Szolgálatnál (ÁSZSZ) rendeztek be kiállítást. A Gyűjteményből 2012-ben nyílt meg a szegedi Szent-Györgyi Albert Agórában az állandó Informatika Történeti Kiállítás (ITK).

1973. január 1-jével létesítették (harmadszorra!) az Országos Műszaki Múzeumot a természettudomány és technika általános fejlődésének és társadalomformáló szerepének, a tudományos megismerés és a termelés összefüggéseinek kutatására, az erre vonatkozó emléktárgyak gyűjtésére, tudományos feldolgozására és ismertetésére. Tevékenysége során a múzeum különös figyelmet fordított a technika és a tudomány történetének magyar vonatkozásaira. A múzeum kezdetben a műszaki emlékek nyilvántartását végezte, idővel azonban felmerült a tárgyak tárolásának ill. bemutatásának kérdése is. E célból alakították ki 1982-ben a Műszaki Tanulmánytárat, amelyben megtalálható volt például az első, *Kozma László* által tervezett magyar elektromechanikus számítógép, a MESZ 1, vagy a szovjet URAL II. A múzeum 2009. január 1-jével egyesült a Közlekedési Múzeummal.

A Kandó Kálmán Műszaki Főiskola tanára *Kutor László* magánszorgalomból és tanítványai érdeklődését felkeltendő 1974-ben gyűjteni kezdte az információstechnológiák (információ tárolás és feldolgozás) eszközeit. Magángyűjteményéből, amely több ezer egyedi tárgyból áll, 2016-ban állandó kiállítás készült az Óbudai Egyetem 52 vitrinjében, IT Evolúció néven. A kiállítás 2023-ban további vitrinekkel gazdagodott. A kiállítás nyitott, bármikor szabadon megtekinthető, ám a Kutatók éjszakáján évente tárlatvezetést is tartanak. 2024 folyamán a TV5 NOVUM sorozatában 44 videóban mutatták be a kiállítás érdekesebb darabjait.

A különféle amatőr klubok, mikroszámítógépes közösségek talaján több magán gyűjtemény fejlődött ki, amelyek elsősorban híradástechnikai eszközök, személyi számítógépek és perifériák gyűjtésére irányultak. Egyik ilyen például *Nagy Károly* informatikus, technikatörténeti magángyűjtő gyűjteménye, amely sok érdekeset mutat be a 2005-ben megújult weboldalán, amely megtekinthető [itt](#). Más gyűjtemények például *Orsovai Sándoré*, aki Fülén szervezett retroszámítógép kiállítást, vagy *Szakács Gáboré*, aki régi konzolokat, kvarcjátékokat és számítógépeket gyűjt.

Miután a számítástechnika kialakulása több szállal kapcsolódik a külföldön és itthon tevékenykedő magyar tudósok-mérnökök munkájához, nem csoda, hogy hamar elkezdődött e tudósok életének, munkásságának bemutatása. Ezen a téren *Kovács Győző* nevét kell kiemelni, aki több könyvet, tanulmányt szentelt e tevékenységnek. Nevéhez fűződik Neumann János és munkatársai tevékenységének hazai népszerűsítése, *Kozma László*, *Tarján Rezső* eredményeinek bemutatása. Személyes hangú történeti elbeszéléseinek egyik maradandó értéke a kéziratban korábban elkészült, de nyomtatásban csak 2002-ben megjelent „Válogatott kalandozásaim az Informatikában” c. írása *Szalay Istvánné* és *Zimányi Magda*: *História – Tudósnaptár* név alatt internetes évfordulós kalendáriumot hozott létre a tudomány nemzetközi és magyar nagyjainak életéről, kiemelt figyelmet fordítva többek között a matematika, számítástechnika tudósaira (2007).

A számítógépekről, feltaláló tudósokról, az informatika rövid történetéről (1988-tól) több ízben készültek vándorló tabló-kiállítások, amelyek országos körútra indultak, az NJSZT szervezésében, elsősorban *Kovács Győző* és *Tóth Mária* munkájának eredményeképpen. Például 1988-90-ban Nyíregyházán, majd 1992-97 között Budapesten, 1996-ban Veszprémben, 1997-ben Graz-ban, 1997-

ben Szegeden. 2012. december 13-án nyílt meg a már említett Informatika-történeti kiállítás (ITK) az újonnan átadott szegedi Szent-Györgyi Albert Agórában.

1990-es évek közepén, végén elindult a magyar informatika történet szisztematikus tanulmányozása, s ezek eredményeképpen a magyar informatikatörténetet megalapozó művek kiadása. Az első jelentős eredmény *Szentiványi Tibor: A számítástechnika kezdetei Magyarországon* című átfogó, máig alapként nyilvántartott tanulmánya volt (1994). 1997-ben adták ki *Raffai Mária: Az informatika fél évszázada* c. terjedelmes (422 oldal!) monográfiáját. Az első angol nyelvű írás a magyar informatika kezdeteiről 1999-ben jelent meg *Szentgyörgyi Zsuzsától*. 2006-ban *Havass Miklós* tekintette át a szoftverek és alkalmazások történetét az „Informatika kultúr-története” c. tanulmányában. *Vasvári György* képgyűjteményt szerkesztett: *Képek a számítástechnika hazai kezdetétől 1980-ig* címen, amely 2009-13 között jelent meg az NJSZT iTF támogatásával. 2009-ben védte meg *Király Zoltán* „A magyarországi számítástechnika története az első elektromos számítógép megjelenéséig” c. doktori disszertációját a BME-n, *Németh József* témavezetése mellett.

Az átfogó történeti áttekintések mellett elkezdődött egy-egy részterület történeti feldolgozása. *Lukács József* a „TPA történet” c. könyvében a KFKI által gyártott számítógépek történetét írta meg (2003). *Sántáné-Tóth Edit* a 2000-es évek elején a magyar számítástechnika felsőfokú oktatásának történetén dolgozott. Írása 2008-ra készült el, és 2009-ben felkerült az iTF. honlapjára. 1990-et követően a Magyar Zoltán E-Közigazgatástudományi Egyesület keretein belül *Kleinheinz Gábor Sikolya Zsolt, Simon Pál* szervezésében műhelymunka folyt a magyar elektronikus közigazgatás kialakulásának feldolgozására. Munkájuk eredménye 2014-ben jelent meg „A «hiteles helyektől» az elektronikus közigazgatásig” címen. 2009-ben adták ki *Bartolits István: „A HTE története”* c. könyvét, amely a Hírközlési és Informatikai Tudományos Egyesület 60 éves történetét dolgozta fel.

1985-től a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Főiskolán *Németh József* tudománytörténész technikatörténetet tanított, érintve a számítástechnikai eredményeket is. Ő írta meg 1998-ban a MTESZ (s a könyv sorai között a NJSZT kialakulásának) történetét. 1993-tól *Gazda István* a Gábor Dénes Műszaki Informatikai Főiskolán megszervezte a tudománytörténet és a művelődéstörténet oktatását és elkészítette a tárgyban az első főiskolai tankönyvet.

Az előző vázlatos áttekintésből kitűnik, hogy a magyar informatika történetével kapcsolatban már a kezdetektől fogva folytak eredményes, ám sporadikusan, esetlegesen végzett tevékenységek. 2007-re a területen működő szakemberek körében felmerült annak igénye, hogy a történetkutatási tevékenységek szervezettebben, összehangolva folyjanak. *Kutor László* 2007 szeptemberében egy *Péceli Gábor* NJSZT elnök számára írott levelében felvetette egy szenior klub létrehozásának ötletét a hazai számítástechnika kiemelkedő személyeinek mozgósítására⁵. A gondolat előzménye az a *Báti Ferenc, Havass Miklós* által 2005-ben szervezett korábbi összejövétel volt, amelyben találkozára hívták össze a korabeli meghatározó magyar számítástechnikai cégek vezetőit, vagy ahogyan *Báti* nevezte őket, a „jetiket”. A gondolat nem volt idegen az NJSZT elnökségétől, hiszen 1987-től már működött egy szenior szakosztály, a korosodó NJSZT tagok „emlékező” beszélgetései számára, *Almás Károly* vezetésével. Így, előkészítő megbeszélések követően elhatározták, hogy az NJSZT keretein belül Fórumot (szakosztályt) hoznak létre e gondolatok mentén. Az elhatározás megvalósításának élére *Dömölki Bálint*, az NJSZT korábbi elnöke, 2008-ban tiszteletbeli elnöke és *Kutor László* álltak.

⁵Kutor László: Gondolatoka a „Senior klub”-bal kapcsolatban. Levél. ITA/1619.

A „jetik”. Ülnek: Klatsmáyi Árpád, az EMG főkonstruktőre, Sándory Mihály, a KFKI-MSZKI igazgatója, Vámos Tibor, a SZTAKI igazgatója, Pesti Lajos, a KSH elnökhelyettese, Kázmér János, a Videoton vezérigazgatója.

Állnak: Báti Ferenc (KFKI-MSZKI), Binder László (EMG, SZKI), Szlankó János (KFKI-MSZKI), Gantner János (Videoton), Faragó Sándor (KSH-SZÁMOK), Dömölki Bálint (Infelcor; SZKI), Verebély Pál (SZTAKI), Havass Miklós (Infelcor; SZÁMALK)

Az iTF megalakulása

2009. január 27-én került sor a Fórum megalakulására, a Budapesti Műszaki Főiskola Neumann János Informatikai Karán. Az alakuló ülés nyilvános volt. Az ülés levezető elnöke *Kutor László* volt. A Főiskola vezetőinek (*Fodor János* tudományos rektorhelyettes és *Tick József* intézetigazgató) köszöntését követően *Dömölki Bálint* vezetésével megvitatták a Fórum küldetését, programját, munkatervét, majd előadásokkal (*Kovács Győző*, *Bohus Mihály*, *Kutor László*, *Képes Gábor*, *Vasvári György*, *Simon Pál*, *Király Zoltán*, *Dömölki Bálint*) tekintették át a hazai számítástechnikátörténeti előzményeket. Megválasztották a Fórum vezetőségét. A választás eredménye: Elnök: *Dömölki Bálint*. Tiszteletbeli elnökök: *Kovács Győző* és *Muszka Dániel*. Titkár: *Simon Pál*. Vezetőség: *Bohus Mihály* (az ITMA meghatározó tagja), *Képes Gábor* (akkor a Magyar Műszaki és Közlekedési Múzeum muzeológusa, számítástechnikai gyűjteményének kurátora, jelenleg az NJSZT ügyvezető igazgatója), *Kutor László*, *Raffai Mária*. E vezetőséggel az élén működött a Fórum két éven át. **2010. december 16-án** tisztújításra került sor az akkor már Óbudai Egyetemnek nevezett intézményben. A Fórum elnökévé *Kutor Lászlót* választották, a titkár *Pető Gábor* lett. **2016. augusztus 2-én** ismét megújították a vezetőséget az Óbudai Egyetemen. *Kutor László* iTF elnökének prezentációs beszámoló előadása, valamint a honlap új megjelenési formájának *Talyigás Judit* által történt bemutatása után a szabályoknak megfelelően *Havass Miklós* levezető elnök irányításával, a tagság titkos szavazásával az alábbi vezetőséget választotta. Tiszteletbeli elnökök: *Dömölki Bálint*, *Muszka Dániel*, *Obádovics J. Gyula*, Elnök: *Tick József*, Titkár: *Garami Péter*. Vezetőségi tagok: *Bohus Mihály*, *Dömölki Bálint*, *Képes Gábor*, *Kutor László*, *Megyery Károly*, *Nagy Károly*. Az iTF jelenleg is e tisztségviselők irányítása mellett működik, kivéve *Nagy Károlyt*, aki a 2000-es évek elején visszalépett.

A vezetőség 2017. február 17-i megbeszélésén készült az alábbi fénykép.

Garami Péter, Megyery Károly, Dömölki Bálint, Kutor László, Tick József, Bohus Mihály, Nagy Károly, Képes Gábor

A küldetés⁶

Az iTF feladatának tartja a magyar informatikatörténet meghatározó alakjai tevékenységének, tárgyi emlékeinek, eseményeinek, adatainak, jellemzőinek gyűjtését, rendszerezését, elemzését, feldolgozását, értelmezését, következtetések levonását. Feladata mindezek hozzáférhetővé tétele, bemutatása, terjesztése, oktatási célokra történő felhasználásának előkészítése. E munka jelentőségét fokozza, hogy a múlt és a jelen informatikai eseményei – intézményrendszerünk működése következményeként – nincsenek meg minden esetben hivatalosan, inkább csak a résztvevők emlékezete és alkalmi média közlemények őrzik azokat. Az iTF arra is vállalkozik, hogy olyan rendezvényeket szervezzen, amelyek egy-egy intézmény múltját elevenítik fel és ezeket később közzé teszi, valamint videó riportokban rögzítse egy-egy kiemelkedő személyiség tapasztalatait, élményeit, valamint egyes esetekben áttekintő kiadványokat készítsen.

Az iTF kiemelt feladata egy digitális archívum, „virtuális múzeum” létrehozása (Informatikatörténeti Adattár – iTA), amely adatokat gyűjt a szakma hazai szereplőiről, intézményeiről, termékeiről, rendezvényeiről, illetve fontosabb írásos, videó és egyéb hangzó anyagairól. Törekszik arra, hogy az archívum tény- és valószerű, valamint áttekinthető legyen. Az archívum ugyan jellegénél fogva nem lehet sohasem teljes, ám a szerkesztők töreksenek arra, hogy látókörükbe került minden adat és anyag begyűjtésre, rögzítésre és megőrzésre kerüljön.

A tevékenység

Az iTF tevékenysége önkéntesek munkáján alapszik, akik ellenszolgáltatás nélkül végzik kutató, gyűjtő, rendszerező tevékenységüket. A Fórumhoz csatlakozó érdeklődők, szakértők és rendszeres munkát végző tagok létszáma 2009-2013 között folyamatosan gyarapodott. A rendszeres munkát szervező szerkesztőség 2015 óta rendszeresen havi plenáris üléseken egyeztet a teendőket. (Érdekességként megemlékezünk arról, hogy a COVID járvány idején, 2020-2021-ben az üléseket Skype segítségével rendezték.) A plenáris üléseket 2022-ig *Megyery Károly* hívta össze és vezette, 2022-től *Havass Miklós* vette át a tevékenységet. Ettől az időtől kezdve a Plenáris ülések anyagai, valamint az iTF egyéb dokumentumai a Google Drive-on elérhetők. Egy-egy részfeladat megfogalmazása, kidolgozása alkalmi „kiscsoportokban” történik. A Szerkesztőség összetétele lassú ütemben változik. Létszáma egyesek halála, mások egyéb elfoglaltsága miatt csökken, új tagok jelentkezése miatt növekszik. A Szerkesztőség jelenlegi (2024. júniusi) tagjai *Bárány Sándor* (2019. januártól), *Bedő Árpád*, *Bohus Mihály*, *Breuer Pál* (2017-től), *Csepai János*, *Dévényi Dömötör* (2023.

⁶ Az iTF küldetésének alábbi megfogalmazása 2020-ból származik.

áprilistól), *Dömölki Bálint*, *Garami Péter*, *Halász Edit* (2022-től), *Havass Miklós*, *Jancsó Ferencné Lackner Györgyi* (2021-től), *Kertészné Gérecz Eszter*, *Kutor László*, *Megyery Károly*, *Nyáryné Grófcsik Erika*, *Rozsnyai Gábor* (2017-től), *Simon Pál*, *Sipos László József* (2023-tól, a Mérnök Kamara Informatikai Szekciót képviselve), *Szelezsán János* (2019-től), *Talyigás András* (2023. novemberétől), *Talyigás Judit*, *Vajkai Álló Géza*. Szerkesztőségünk tagjai voltak: *†Ballai János* (2017-ig), *Koltai Tamás* (2016-ig), *†Sántáné-Tóth Edit* (2022-ig). A szerkesztőség munkáját két munkatárs segíti: *Bereczki Bálint* (2014) és *Dettai Eleonóra* (2014). *Dettai Eleonóra* tölti be a Fórum háziasszonyának szerepét, aki mindenre kiterjedő gondos figyelemmel testesíti meg életünk központját. Egy-egy szakfeladat megoldását eseti megbízások alapján külsők végzik. A szerkesztőségben *Szelezsán János* a mindent tudó „nótafa”. A KKCS kezdeteitől az informatika mindenese, hozzá lehet fordulni a bizonytalan, homályos háttérű esetekben információért. A Fórum logóját *Kutor Lászlónak* köszönhetjük. A Szerkesztőség mellett az iTF körül kialakult a szakemberek egy olyan holdudvara, akik érdeklődéssel és készséggel segítik az iTF munkáját. (Példaként említjük meg *Gyarmati Péter*, *Havas Iván*, *Langer Tamás*, *Németh Pál* stb. tevékenységét) A Fórum működését anyagilag a NJSZT támogatja, s az Óbudai Egyetemmel kötött megállapodás alapján az Egyetem segíti, pl. a termék rendelkezésre bocsájtásával. A szerkesztőség jelenlévő tagjairól 2015 nyarán készült fényképet az alább láthatjuk.

Megyery Károly, Havass Miklós, Koltai Tamás, Sántáné-Tóth Edit, Dömölki Bálint, Kertészné Gérecz Eszter, Bedő Árpád, Nyáryné Grófcsik Erika, Álló Géza, Simon Pál, Dettai Eleonóra

Az iTF a 2009-es alakuló ülésétől kezdve évente 3-4 alkalommal szervezett **konferenciát** (un. **iTF Eseményt**, az iTF Nagy Számítástechnikai Műhelyek sorozat keretében) egy-egy fontos intézmény történetére való visszaemlékezés, vagy egy-egy fontos projekt, vagy szakterület kifejlődésének bemutatása céljából. Ezek a konferenciák lehetőséget biztosítottak arra, hogy az egykori munkatársak, kollégák találkozzanak, kicseréljék emlékeiket előadások és kötetlen beszélgetések során. A konferenciákra történő felkészülés többször eredményezett rendszerezett múltfeltárást, aminek eredményeként összefoglaló tanulmányok vagy könyvek is készültek. 2023 végéig összesen 65 konferencia megszervezésére került sor. A konferenciákról videó felvételek készültek és kerültek tárolásra a You Tube-on, ahol az iTF saját csatornáját, 2017-ben alakítottuk ki. Az események szervezője 2016-ig Kutor László, 2016 és 2023 között pedig *Garami Péter* volt. E rendezvények technikai előkészítésében és a honlapon történő megjelenítésben *Dettai Eleonóra* és *Bereczki Bálint* vettek részt. Az alakuló ülésen kívül 2009-ben öt esemény megrendezésére került sor. 2010-ben

szintén öt konferencia volt. Ezek között kettő a felsőfokú intézményekben folyó informatika képzésről szólt, amely egy 2011-ben megrendezett újabb konferenciával együtt, alapot nyújtott *Sántáné-Tóth Edit*: „A számítástechnika felsőfokú oktatásának kezdetei Magyarországon” című alapvető monográfiájának befejezéséhez és 2012-ben történő kiadásához. Ez a könyv, és a szerkesztését megelőző széleskörű összefogással készülő információ gyűjtő munka az iTF egyik első jelentős eredménye. Több konferencia témája volt egy-egy nagymúltú „bölcső intézmény” történetének bemutatója, amelyek során, esetenként több száz volt kolléga előtt idézték vissza a múlt történeteit, s amelyek eredményeként monográfiák születtek az illető intézmények történetéről. Ilyenek voltak például a KFKI (2009), a SZTAKI (2010), a KERSZI (2010), az SZKI (2011), a SZÁMALK (2011), a VIDEOTON (2011), az EMG (2012), a GRAFISOFT (2012), a MOM (2013), a BRG (2013), az OSZV (2014), az UVATERV (2014), a PKI (2014), a TKI (2015), az AEKI (2015), a Magyar Rádió (2016), a MATÁV (2016), a Televízió (2017), a MORPHOLOGIC (2017), az MNB (2018), az Ericsson (2018), a KÜRT (2019), a RECOGNITA (2019), a MÜMSZÁMTI (2019), a IIASA (2022), az APEH (2023) bemutatkozása. Érdekes projekt bemutatók voltak a MALÉV informatikai történetével (2013), a meteorológiai szolgálat informatikai tevékenységével (2015), a számítógépes beszédfeldolgozással (2018), a magyar térinformatika történetével (2022), az egészségügyi informatika történetével (2023), kapcsolatban. Megemlékezést tartottunk az OMFb tevékenységéről (2012), az NIIF programról (2017), az ESZR programról (2018), a szoftver exportról (2019), az iskolaszámítógépes programról (2023).

Kutor László kezdeményezésére 2011-től kezdődően az iTF évente 3-4 db., 20-30 perces **videoportrét** készített a magyar informatikai közélet egy-egy 70 évnél idősebb, befolyásos szereplőjéről. A videoportrék 2017-ig *Kutor László* főszerkesztésével, *Kömlödi Ferenc* szerkesztésével, *Kovács Béla* operatőri, vágói munkájával készültek. 2017-től a portrét készítést *Talyigás Judit* vette át, aki munkáját, *Sarudi Ágnes* segítette és *Abed-Hadi Forát* végezte az operatőri tevékenységet. 2023 év végéig 64 videoportré készült, amelyek értékes, reprezentatív gyűjteményét adják Oral History formájában a magyar informatika történetének, és ember közelbe hozzák a hazai informatika egy-egy érdekes alkotó személyiségét bemutatva kollegáikat és a korszakot is, amelyben dolgoztak.

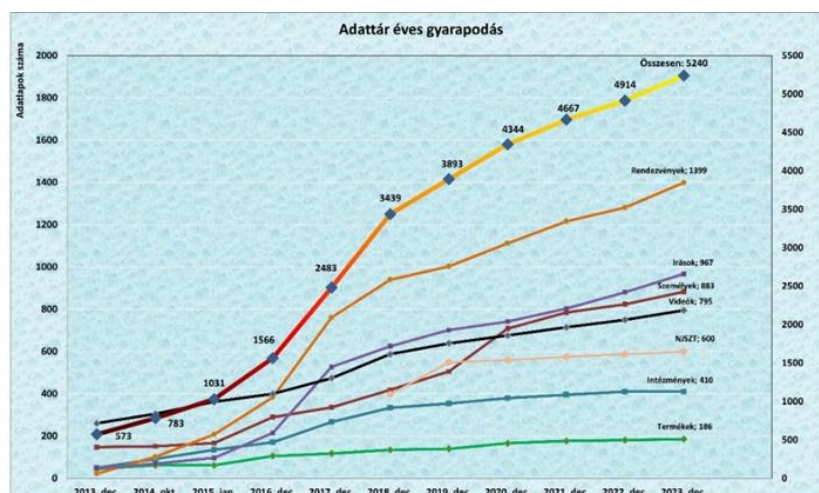
Az iTF a kezdetektől fogva **saját honlapján** keresztül mutatja be eredményeit és tart kapcsolatot a munkája után érdeklődőkkel. A Honlap első változata *Dömölki Bálint* tervezésében és vezetésével készült, adottságainknak megfelelően a WordPress alapján. A honlap jelentős tartalmi és formai átalakulással, újdonságok bevezetésével (új nyitó oldal, az Adattár megjelenítése, keresések, üzenetküldés, impresszum stb.) megújult, amire a 2013-16-es évek mentek rá. Az új honlap abban az időben az NIIF szerverén került megvalósításra. Jelenleg a DigitalOcean, LLC. szerverparkján működik Frankfurtban. Az új honlap nyitó képeit *Kutor László* IT Evolúció c. kiállításán bemutatott tárgyakkól, ill. az iTK egyes darabjaiból vettük. A honlap formavilágát *Rékássy Eszter* tervezte és *Talyigás Judit* gondozta. A honlap kezdete óta hírt ad az iTF tevékenységéről, híreket közvetít a magyar informatika világából. A hír folyamban 2012 óta folyamatosan megjelentetik a közösségéhez közel állók nekrológiát. Az első nekrológ *Kovács Győző* alapító tagunkról került híradásba 2012. december 19-én. Az új honlap megjelenése idején fogalmaztuk meg világosan, hogy a Fórum működését, a honlap készítését, fejlesztését, az Adattárban tárolandó tételek gyarapítását projektszerűen szervezzük, projektvezetővel és a szerkesztőségi tagokkal. A projektvezető 2013-2023 között *Megyery Károly* volt. *Dömölki* rendszerfelelősi munkáját 2019 óta *Bárány Sándor* segíti. *Bárány Sándor* munkája nyomán 2023. június óta elérhető a honlap angol változata is, felhasználva a Google fordító segítségét. Az angol változat használatánál nehézséget jelent a jelentéssel bíró magyar vezetéknevek fordítása (ill. változatlanul hagyása), amelynek javításában *Talyigás András*

vesz részt. *Kósa Márton* munkája nyomán (2023-24) időnként sor kerül az Adattárban található linkek élő voltának monitorozására. *Bárány Sándor* munkájával folyamatban van a honlapon található táblázatok mobil-barát kezelése. A honlap GDPR-ral, szerzői jogokkal kapcsolatos kívánalmait *Kertészné Gérecz Eszter* és *Megyery Károly* vezetésével fogalmazzuk meg, akik munkájukhoz igénybe vették *Mayer Erika* jogi szakértői tanácsait. A honlap látogatottsága eléri a havi 4000-5000 látogatót.

2018. január 15-én a Márványmenyasszony étteremben egy közös vacsora keretei között ünnepeltük az újesztendőt.

Az Informatikai Adattár

Az iTF a magyar informatikatörténet személyeiről, intézményeiről, tárgyairól eseményeiről digitalizált adatokat gyűjt, s azokat (Magyar) Informatikatörténeti Adattárba (iTA) rendezi. Az iTF megalakulása óta gyűjtött ilyen adatokat, de az Adattár megjelenítésének átgondolt struktúráját 2013-ban kezdte el tervezni. Az eredmény bő egy éves előkészítés után, 2015. január 20-án került bemutatásra az iTF Események sorozatában, „Kinyitjuk az Adattárat” címen. Az Adattár rovatokból áll. Az iTA rovatok: Személyek, Intézmények, Termékek, Írások, Rendezvények, Videotár. A szerkesztőségben többször felmerült a kérdés, hogy mi legyen az az időintervallum, amelyre vonatkozóan az adatokat gyűjtjük. Az egyik álláspont szerint – a gyűjtők élettapasztalata, munkássága, személyes ismeretei alapján – jó lenne a gyűjtőkört a kezdetektől 1990-ig vagy 2000-ig meghatározni. Egyes rovatoknál ezt az érvet alátámasztja az is, hogy érdemi magyar hardver vagy alapszoftver fejlesztések a rendszerváltásig történtek. A másik álláspont az, hogy gyűjtsünk mindent, ami tudomásunkra jut, idő korlátok nélkül. Végül is pontos, egyértelmű megállapodásra nem jutottunk, rovatonként az eljárás változik. A Rendezvény rovatoknál például a legutóbbi időkig nyilvántartásba kerülnek a rendezvények. 2023 év végéig az Adattárban tárolt digitális objektumok száma éveken keresztül dinamikus növekedést követően elérte az 5240-et. Az objektumok számának éves növekedését az alábbi grafikon szemlélteti.

Az Adattár elemeit a honlapunkon rovatonként láthatóvá és kereshetővé tettük. A megjelenített rovatok vizuális szépségét emeli, hogy *Garami Péter* munkája eredményeként 2020 óta a rovatok

fejlécében mozgó karusszel formájában megjelennek a tárolt adatokat szimbolizáló fényképek, képek.

A **Személyek rovat** az Adattár súlyponti része, amely két külön álló egységből áll. Egyrészt tartalmazza a már elhunyt informatikusok fényképeit és életrajzi adatait, az „Akik már...” nevű alrovatban. Másrészt a „Ki kicsoda” alrovat egy, az élő informatikusokat nyilvántartó adattábazis, ahová bekerülni szándék szerint, jelentkezés alapján is lehet. 2022-től a két alrovat között átjárás alakult ki abban az értelemben, hogy azok, akik a Ki Kicsoda rovatban szerepeltek, ám elhunytak automatikusan átkerülnek az „Akik már ...” rovatba. A Rovatot kezdetben *Koltai Tamás* szerkesztette (2013-tól 2016-ig). Koltai Tamás verses búcsúversét a mellékletben közöljük. 2016-tól a rovat szerkesztését *Sántáné-Tóth Edit* végezte nagy precizitással és szorgalommal, egészen haláláig (2022). Munkáját *Kertészné Gérecz Eszter* és *Talyigás Judit* segítette. 2022-től a rovat felelőse *Breuer Pál*. A rovatban 2023 végére 887 személy adatai szerepelnek.

Az **Intézmények** rovat keletkezése *Kutor László* oktatói munkásságára vezethető vissza. Az Óbudai Egyetemen Kutor László „Fejezetek az Információ-Technológia Kultúrtörténetéből” címen speciális kollégiumot hirdetett meg (2014). Diákjai számára olyan dolgozatok kidolgozását tűzte ki, amelyek egy-egy hazai számítástechnikai intézet történetét tekintették át. Ezek a gyűjtések (javított formában) később alapját képezték az iTF keretében épített informatikatörténeti Adattár (iTA) „Intézmények rovatának”. Az így összeállított adatokat javítva, majd lényegesen kibővítve állt össze a jelenlegi rovat, amely külön csoportokban foglalkozik a vállalatokkal, kutatóintézetekkel, hivatalokkal, társadalmi szervezetekkel, oktatási intézményekkel. A rovat hiteles és pontos adatainak gyűjtési tevékenységét megnehezíti az, hogy a magyar archiválási előírások hiányosságai miatt az egyes intézmények dokumentumai nem kerültek megőrzésre. Különösen igaz ez a rendszerváltás táján létező intézményekre, amelyek privatizálásra kerültek, vagy nyomtalanul megszűntek. Ebben az esetben valódi értékmentő tevékenységet végez az iTF, hiszen legalább a személyes ismeretek összegyűjtését elvégzi. Azonban ebben az esetben is kiténik az iTF egyik gyengesége, ami abból fakad, hogy tagjai informatikusok, akik emlékeznek, nem pedig hivatásos történészek, akik a levéltárakat kutatják a fellelhető dokumentumok után. Ez a magyar felső oktatás egyik hiányossága is, hiányzik az egyetemeken a tudomány-, technika történéssz képzés. A rovatot *Megyery Károly* szerkeszti, fogja össze, az oktatási intézmények alrovatot korábban *Csépai János*, 2023 óta *Halász Edit* vezeti. 2024-ben Halász Edit korszerűsítette alrovata struktúráját és tartalmát. A rovatban 2023 év végéig 422 elem volt található.

A **Termékek rovat**. Ez a rovat tartalmazza a Magyarországon készült vagy hazai szellemi hozzájárulással létrehozott, illetve külföldről behozott, fellelt és hozzáférhető információkkal is rendelkező azon hardver, szoftver és komplex rendszer termékek leírását, amelyeknek a hazai informatikai kultúra kialakulásában jelentős szerepük volt. Amint említettük, a történelmi okok miatt erőteljes eredeti hardver ill. rendszerszoftver fejlesztés a rendszerváltozásig folyt, ezért ez a két alrovat időben lehatárolt. A hardver alrovatot *Vajkai Álló Géza* vezeti nagy precizitással, a szoftver rovatot pedig *Nyáryné Grófcsik Erika*. Ezekkel az alrovatokkal szemben a komplex rendszerek alrovat összetettebb – azaz vagy felépítésükben, eszközhasználatukban bonyolultabb, szerte ágazóbb struktúrájú, vagy felhasználásukban kiterjedtebb eszközállományt, ill. eszközmennyiséget használó - fejlesztéseket is tartalmaz. Ennek az alrovatnak az indulása is később történt meg, 2019-ben, amikor *Megyery Károly* összefoglalta az EMG Plan Control rendszert. Azonban az alrovat fejlesztésének élére még ebben az évben *Breuer Pál* állt. A Termékek rovatban 2023 végén 186 termékről készültek adatlapok.

Az **Írások** rovat a magyar vonatkozású informatika történetével foglalkozó, eddig összegyűjtött írásos anyagokat tartalmazza, az alábbi témák szerint csoportosítva.

- Általános informatika történet: az informatika nemzetközi történetére vonatkozó írások;
- Magyar informatika történet: a hazai informatika történetét bemutató írások, beleértve a magyar szakembereknek a világ informatikájában betöltött szerepének bemutatását is;
- Egyes szakterületek (pl. oktatás, iparágak, államigazgatás stb.) informatikai történetére vonatkozó írások;
- Egyes (hazai) intézmények informatikai történetét leíró anyagok;
- Egyes termékekre (hardver-szoftver eszközökre vagy alkalmazási rendszerekre) vonatkozó történeti írások;
- Személyekre vonatkozó írások (életrajzok, méltatások, emlékezések stb.).

A rovat a fent megnevezett gyűjtőkörben a már másutt is megjelent dokumentumokat is gyűjti, az iTF munkája eredményeként létrejött dokumentumoknak is teret ad, és szívesen fogadja a korábbi eredetű hivatalos kiadásban megjelent munkadokumentumokat is, amelyeket igyekszik szkennelni és digitálisan tárolni. A rovat vezetője *Dömölki Bálint*, munkáját segíti *Dettai Eleonóra*. Az írások (tanulmányok) száma 2023 végére elérte a 650-et.

2024 első hónapjaiban *Havass Miklós* kezdeményezésére az Írás rovaton belül egy iTF Térinformatika-történeti Füzetek nevű sorozat indult, amely az iTF térinformatika-történeti kutatásai során előkerült dokumentumokat gyűjti egybe. Jelenlegi számossága 20 dokumentum. Ennek az akciónak keretében a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ segítségével digitalizálásra került a Térinformatika nevű, 1989-2007 között megjelent magazin teljes állománya, amely archívuma az iTF Térinformatika-történeti Füzetek 20. számából elérhető.

A **Rendezvények** rovat elsősorban a nemzetközi, országos jelentőségű vagy szakmatörténeti szempontból kiemelkedő hazai informatikai rendezvényekkel kapcsolatos adatokat gyűjti, de igény esetén helyt ad kisebb jelentőségű, helyi rendezvényeknek is. A rovat a jelen tanulmány megjelenéséig követi az eseményeket. Általában nem tér ki a termékismertető rendezvényekre, egy-egy intézmény reklám célú rendezvényeire, illetve az 1 napot meg nem haladó rendezvényekre. A rovatot *Havass Miklós* szerkeszti. 2023-tól bekapcsolódott a munkába *Dévényi Dömötör*, aki 2000-ig visszamenőleg az egészségügyi informatikával kapcsolatos információkat gyűjti össze beleértve az IME konferenciákat és az ott elhangzott előadásokat. A rovat tétel száma 2023 végén: 1399 tétel.

A **Videotárban** az Adattár által nyilvántartott videókat tároljuk. Ezek közül a legnagyobb részt az iTF által szervezett és lebonyolított események előadásainak videó felvételei teszik ki. Itt található az „Arcképek a magyar informatika történetéből” című videoportré sorozat videói, amelyeken kiemelkedő, meghatározó teljesítményt nyújtó szakemberekkel készült riportjaink láthatók. Ugyancsak itt hivatkozunk az Informatikai Történeti Kiállítás (ITK) egyes tárgyait (30 db.) bemutató videókra is. Fentiek mellett a gyűjtőkörünkbe tartozik még egy sor különböző, az informatika történetének bemutatásához kapcsolódó videó is. Ezeknek az egyedi videóknak a listáját is ebben a rovatban tüntetjük fel. A Videotárat 2016 óta *Dettai Eleonóra* kezeli, aki *Kutor Lászlótól* vette át a feladatot. A Videotár tétel száma 2023 év végén 795 db. volt.

NJSZT 50. 2018-ben Ideiglenes rovatként *Megyery Károly* vezetésével összeállítottuk az NJSZT számára a Társaság vezetőinek, kitüntetettjeinek, szervezeteinek teljes listáját (évszámokkal, beosztásokkal), amelyet azután karbantartásra és üzemeltetésre átadtunk az NJSZT-nek. A rovat szerkesztői *Dömölki Bálint*, *Havass Miklós*, *Megyery Károly*, *Sántáné-Tóth Edit*, *Talyigás Judit* voltak.

Fotótár vagy **Képtár.** 2021 óta iTF vissza-vissza térő kérdése egy Fotótár létrehozása és nézegethetővé tétele. 2023 év végére mintegy 14 000 fényképet gyűjtöttünk össze különböző gyűjtők

felajánlásából (Pl. *Kovács Győző* hagyatéka, *Németh Pál* adománya, *Molnár Péter* fotói, *Havass Miklós* és *Koltai Tamás* arcképei a személyi rovatához stb.). A fényképek szkennelésében 2021 óta a MaNDA nyújt segítséget, az NJSZT-vel kötött szerződése alapján. A fényképek „felcímkezése” és egy jó nézegető rendszer létrehozása azonban eddig meghaladták lehetőségeinket. A kérdéssel elsősorban *Bárány Sándor*, *Bedő Árpád* és *Talyigás Judit* foglalkozik.

Kinyitjuk az Adattárat

Tárlatok. 2019-ben merült fel az az ötlet, hogy a szépen gyarapodó gyűjteményünk reklámozása, bemutatása céljából tematikus, virtuális tárlatokat hozunk létre, amelyek egy-egy téma mentén mutatják be gyűjteményünk értékesebb darabjait. Az első tárlatot *Garami Péter* és *Havass Miklós* hozták létre (2020), amelyik [Időutazás](#) címen a hazai informatikatörténet virtuális tárlatlátogatására hívta látogatóit, amely az Informatikatörténeti Adattár (iTA) gyűjteményén alapszik és bemutatja azt az utat, azokat a paradigmaváltásokat, azokat a mérföldköveket, amelyeket a magyar informatika a kezdetektől fogva napjainkig megtett. A tárlat a Knightlab Timeline programján alapszik. A tárlathoz a technológiát *Garami*, a tartalmat *Havass* készítette elő. E tárlatot – amely honlapunkon napjainkig megtekinthető – néhány újabb tárlat követte. Jelenleg a következő tárlatok tekinthetők meg honlapunkon (a Tárlat rovat 2022 januárjában került fel honlapunkra *Megyery Károly* tervei és *Dömölki Bálint* implementálása nyomán):

- [A KSH birodalom](#) a KSH által létrehozott számítástechnikai intézményrendszer ismertetése tömören, lexikonszerűen kereshető elrendezésben. (*Garami Péter – Havass Miklós*, 2022);
- [Arcképek a magyar egészségügyi informatika történetéből](#) c. tárlat egy új szakma magyarországi kialakulását ismerteti kiemelkedő személyiségei bemutatásán keresztül. (*Havass Miklós – Simon Pál – Talyigás Judit*, 2022);
- [Élet a Számítóközpontokban](#) azt mutatja be, hogyan működött egy számítóközpont az 1960-as, 70-es, 80-as években. (*Garami Péter – Havass Miklós*, 2021);

- [Képeskönyv](#) az ötvenéves NJSZT szereplőiről és eseményeiből villant fel néhányat, 100 oldalon, képekben. Bemutatásra kerül a Társaság karaktere, valamint említésre kerülnek a Társaság történetének főbb íveit meghatározó fontos események, személyek. (*Dömölki Bálint – Havass Miklós*);
- [Kovács Győző „videó archívumából”](#) néhány videórészletet tartalmaz Kovács Győző fordulatos életének és széleskörű tevékenységének bemutatására. (*Dömölki Bálint, 2022*);
- [Ott fent a hegyen...](#) tárlat a KFKI-ba kalauzol. 1950-2014 között mutatja be a számítógépek, hálózatok felépítését, működtetését és alkalmazásait. (*Megyery Károly – †Zimányi Magda, 2022*);
- [Mesterséges Intelligencia Múltja Magyarországon](#) egy idődiagram segítségével mutatja be a mesterséges intelligencia különböző területein az elmúlt fél évszázadban végzett kutatási és fejlesztési tevékenységeket. (*Dömölki Bálint, 2021*).

Az Örökkévalóság projekt

2022 folyamán egyre világosabban fogalmazódott meg a szerkesztőségben a kívánság, hogy a munkánk során összegyűjtött gazdag információ anyagot hosszú távon is megőrizzük a jövő kutatói, érdeklődői számára, függetlenül azt az iTF (vagy akár az NJSZT) lététől, tevékenységétől. Gyorsan változó korunkban tapasztaltuk azt, hogy intézmények jönnek létre, alakulnak át, szűnnek meg, s nem mindig sikerül tevékenységük nyomait átmenteni a jövő számára. Ezen igény nyomán kerestünk olyan intézményt, amely léte (esetleg változó formában) várhatóan mindaddig fennmarad, amíg nemzeti identitásunk őrzése állami feladat. Elképzelésünkhöz partnert leltünk az MTA Könyvtár és Információs Központban, amely digitális repozitóriumokat hozott létre tudományos írások, közlemények számára, és amely vezetői vállalták azt, hogy szakmai eredményeinket bekapcsolják repozitóriumukba, így biztosítva azok hosszú távú fennmaradását, másrészt nemzetközi kereshetőségét. Így az az elképzelés alakult ki, hogy írásaink és iTF eseményeink egyenként felkerülnek az MTAK repozitóriumába, míg a többi rovatból egyetlen gyűjteményt (Almanachot) állítunk össze, amelyet szintén elhelyezünk az MTAK repozitóriumába. Elgondolásunk szerint a videók (és hangfelvételek) a You Tube-ra kerülnek megőrzésre, amelyről feltételezzük hosszú távú fennmaradását. 2023 év végéig 400 írásunk fel is került a repozitóriumokba, míg a többi írás és az Almanach 2024-ben kerül tárolásra az MTAK-ban. E projektünk kiemelt hangsúlyt kapott 2024 évi terveinkben, remény van arra, hogy ezt teljesíteni is tudjuk. Az Almanach koncepciójának megalkotója, és az Almanachot előállító programok kidolgozója *Langer Tamás* volt. Az Almanach tartalmának előkészítésében meghatározó módon vettek részt *Bárány Sándor, Bereczki Bálint, Breuer Pál, Dettai Eleonóra, Dömölki Bálint, Havass Miklós, Megyery Károly, Nyáryné Grófcsik Erika*. 2025-től tárolt adataink folyamatos éves up date-elését elvégezzük, mindaddig, amíg az iTF tevékenysége fent marad. Ez ideig azonban a jelenlegi honlapunk is elérhető marad.

Egyéb tevékenységek, kapcsolatok

Az iTF éves tervek alapján működik, amely tervet egyezteteti az NJSZT-vel. Az év végével Beszámoló összesíti az elvégzett tevékenységeket, amelyet bemutatnak az NJSZT-nek, amely munkatársai a szakosztályok beszámolóit alapján készítik el az NJSZT éves összefoglaló jelentését. Az iTF éves terveit ill. beszámolóit 2023-ig *Megyery Károly készítette*, ill. 2024-től *Havass Miklós* készíti. Az iTF eredményeiről időnként hírt ad saját portálján, az NJSZT portálján, az NJSZT Hírlevelében, a Retropages Technikatörténeti honlap oldalain, valamint az iTF 2021-ben létrehozott Informatika

Történeti Fórum Facebook csoportjában, amelyet *Megyery Károly* kezel, s amelynek több mint 400 tagja van.

2015-ben Kutor László amerikai útján a Charles Babbage Institutban ismertette az iTF történetkutatói eredményeit, amiről tanulmány is készült: *Researching and Preserving the History of Information Technology in Hungary*.

Az iTF támaszkodik arra az együttműködésre, amely az NJSZT és a Magyar Nemzeti Digitális Archívum (MaNDA) között létesült 2021-ben. Ennek az együttműködésnek a keretében a MaNDA személyi és eszközbeli támogatást nyújt fényképek, dokumentumok szkennelésére (pl. konferenciák kiadványainak szkennelése, papír alapú szakmatörténeti könyvek digitalizálása stb.). A szkennelt anyagok közül a szélesebb közönséget érdeklő dokumentumok felkerülnek a MaNDA honlapjaira, s ezen keresztül egyesek az Europeana⁷ gyűjteményébe.

Az iTF kapcsolatot tart fent az Erdélyi Magyar Műszaki Tudományos Társasággal (EMT). A kapcsolat egyrészt informatikatörténeti információ cserét jelent Magyarország és a Románia magyar közössége informatikai tevékenységét illetően. Másrészt az iTF szerkesztőségének tagjai (vagy Fórumunk közreműködői) időnként részt vesznek az EMT által szervezett tudománytörténeti konferenciákon. Így például *Sántáné-Tóth Edit* „Computer Oriented Higher Education in Hungary – the Beginnings” címmel tartott előadást 2017-ben Kolozsvárott. Az EMT által szervezett éves Tudomány- és Technikatörténeti Konferenciákon a következő előadást tartották szerkesztőségünk tagjai, vagy pártolói: *Gyarmati Péter*: Adalékok a magyar számítástechnika történetéhez (2014), *Havass Miklós, Garami Péter*: A magyarországi informatika történetének rövid vázlatja (2021), *Sipos László József*: Mérnöki örökségünk népszerűsítése az internet világában (2023).

2020 nyarán az iTF javaslatára az NJSZT Elnökség felkérte *Megyery Károlyt*, hogy az iTF projektvezetése mellett, legyen a NJSZT Múlt örökség megőrzésével kapcsolatos tevékenységének koordinátora, az iTF, ITMA, ITK közötti összhang biztosítója is.

2020-21-ben az iTF besegített az NJSZT irattárának selejtezésébe ill. rendszerezésébe. Az NJSZT központban *Havass Miklós* vezetésével (*Képes Gábor, Dettai Nóra* és *Pásztor Kata* közreműködésével) rendszereztük és csoportosítottuk az ott található iratokat, gyűjteményeket, hagyatékot. Ennek keretében nyilvántartást vezettünk be a könyvek, ereklyék tekintetében, jelentős mennyiséget Szegedre az ITK-ba leszállítottunk, és megteremtettük a kapcsolatot az iratok letétbe helyezésére a BME OMIKK Levéltáránál *Batalka Krisztina* levéltárvezető segítségével.

2021. áprilisában az iTF megállapodást kötött a Hírközlési és Informatikai Tudományos Egyesülettel (HTE) abból a célból, hogy az iTA Személyi Rovatába bekerülhessenek a hírközlés kiválóságai is, a HTE szerkesztésében. Az együttműködést a HTE részről *Horváth Pál* koordinálja.

2022-ben megállapodtunk a HUNGARNET-tel (*Nagy Miklós, Tick József*) és az MTAK-kal (*Holl András*), hogy szervezeteink kicserélik információikat, dokumentumaikat a NETWORKSHOP konferenciákkal kapcsolatban.

2022-ben az iTF megállapodott a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központjával (MTAK) abban, hogy a MTAK-befogadja repozitóriumaiba az iTF írásait ill. rovatainak gyűjteményes (Almanach) tartalmát. 2023 év végéig 400 írás befogadása történt meg, a további írások és Almanachok 2024 folyamán kerülnek a repozitóriumokba. Az együttműködést az MTAK részéről *Holl András* főigazgató-helyettes vezeti.

⁷Az Europeana egy web portál, amelyet az EU tart fent, s amely több mint 3000 intézmény digitalizált anyagait tartalmazza a kulturális örökség témájában.

Az iTF fontosabb eredményei

Az iTF létének legfontosabb fejleménye az, hogy az iTF szerkesztősége, mint mag körül létrejött egy néhány száz fős, a magyar informatikatörténetben közösen gondolkodó, eszmét cserélő szervezett közösség. Az iTF életének 15 éve alatt Magyarországon ismertté vált, referencia ponttá. 63 szakmai konferenciát szervezett eseményenként 70-500 érdeklődővel. Munkája nyomán jelentős, informatív, összefoglaló tanulmányok születtek. A körülményekhez képest jelentős méretű, hazai viszonylatban egyedül álló, több mint 5000 tételt tartalmazó gyűjtemény jött létre. Ez nagyon jelentős szám tekintve azt, hogy pénzügyi támogatás nélkül, professzionális munkatársak nélkül, önkéntes munkával jött létre. (Nem általánosítható összehasonlításként jelezzük, hogy az állami költségvetéssel, jelentős fizetett szakmai szerzőkkel működő Országos Műszaki Múzeum műtárgyainak száma 1973-2009 között 22 000 körül járt, míg az ITMA gyűjtemény tétel száma 7000 körül van.)

Büszkék lehetünk arra, hogy munkánk eredményeként a magyar informatikatörténet 64 kiválóságáról készült videoportré Oral History formájában. A You Tube csatornánkon tárolt a videorportok látogatóinak száma 2018-as mérés szerint: átlagosan 100-200, de pl. *Inzelt Péter* esetében elérte az 1300-at.

Honlapunk látogatóinak száma fokozatos emelkedés után konszolidálódott, s a mindennapi rutinszerű tájékozódás része lett. 2018 év végi látogatási statisztikánk szerint 42 felhasználó/nap, 277 oldalmegtekintés/nap eredményeket mondhatunk magunkénak.

Eredménynek tekintjük azt is egy amatőr csapat esetében, hogy sikerült gondoskodnunk eredményeink hosszútávú megőrzéséről.

Néhány kiemelendő eredmény.

Az iTF koordináló, közösségformáló tevékenységének talán első szép eredménye volt *Sántháné-Tóth Edit* könyve az informatika felsőfokú oktatásának történetéről. Edit már 2009 előtt foglalkozott a kérdéssel, és a témában készült írása felkerült az iTF honlapjára. Ez az írás, valamint a 2010-2011-ben e témában rendezett konferenciák megmozgatták a felsőfokú oktatásban dolgozókat, s Edit szervező munkája eredményeként 19 társszerző közreműködésével, minegy 130 adatközlő bekapcsolódásával, *Havass Miklós* társszerkesztőségével, *Dömölki Bálint* lektorálásával 2012-ben kiadásra került a felsőoktatásban ma is alapdokumentumként hivatkozott három kötetes monográfiája, „A számítástechnika felsőfokú oktatásának kezdetei Magyarországon.” Könyvében a szerkesztő kiemelt köszönetet mondott *Halász Editnek*, *Havas Ivánnak*, *Kovács Győzőnek*, *Obádovics J. Gyulának*, *Selényi Endrének*, *Sima Dezsőnek* és *Szelecsán Jánosnak* azért, „hogy – azonkívül, hogy rendelkezésemre bocsátottak más forrásból be nem szerezhető adatokat és történeteket – a szervezői és szerkesztői munkában is sok segítséget adtak.”

Szép gesztus volt, amikor 2016-ban Vámos Tibort 90. születésnapján egy összeállítással leptük meg az ünnepeltet, amely bemutatta Vámos sokszínű tevékenységét, az iTA gyűjteményéből válogatva (*Dömölki-Havass*). A szép kivitelezésű, bőrbe kötött könyvet a PEDRÓ Kft. kivitelezte, vezetője *Farkas István*. A PEDRÓ önzetlen segítségével szkeneltük nagy óvatossággal, speciális gépen, 2024-ben az M-3 utasításrendszere alapján készített szabványos programok leírását, amely értékes informatikatörténeti relikviának számít.

Bemutatásra és megőrkítésre kerültek olyan zárt rendszerek és létrehozásuk körülményei, mint például a MALÉV (*Ballai János*, 2013), OMSZ (*Tölgyesi László*, 2015), APEH (*Futó Iván*, 2023). Hiteles formában összefoglalásra került az NJSZT története (*Havass*, 2018).

2022-ben *Dömölki Bálint* készített interaktív idővonalat az Álmodók Álmodói Országos Kiállítás számára összefoglalva a Mesterséges Intelligencia Magyarországi történetét. Ennek módosított változata került fel honlapunkra is a Tárlatok közé. Az Álmodók Álmodói Országos kiállításon Honlapunk mintegy 100 képe lett kiállítva.

Összefoglaló tanulmányok készültek az egészségügyi informatika (*Havass – Simon – Talyigás*) ill. a térinformatika (*Havass – Remetey-Fülöpp – Szabó*; ill. *Mihály – Niklasz*) magyarországi történetéről. Mind két téma mozgósította a témában jártas szakembereket. Az előbbit egy konferencia követte. Az utóbbit pedig egy, a HUNAGI-val közösen szervezett konferencia készítette elő, és a Havass-Remetey-Szabó könyv összeállításában a szerzőkön kívül 31 térinformatikus vett részt adatközlőként.

2023-ban az iTF ill. tagjai aktívan részt vettek az NJSZT által szervezett Neumann 120 című éves nagyszabású megemlékezés sorozat eseményei szervezésében. *Havass Miklós* a sorozat egyik védnöke volt, *Dömölki Bálint* alapvető tanulmányt írt „A cselekvő ember és az elefántcsonttorony - Neumann János kettős élete” címmel a *Természet Világa* különszámában Neumann János tevékenységéről, tisztázva sok félreértést és eloszlatva számos közszájon forgó hamis legendát. A megemlékezés sorozat keretében az ITK-ban több időszakos kiállításra került sor *Megyery Károly* szervezésében, az iTF honlapon megtalálható digitalizált Neumann János emlékekből válogatva. *Dömölki Bálint* pontosította az M-3 beérkezésének, összeállításának történetét és előzményeit. (2023).

Kutor László 44 adásból álló videó sorozatot hozott létre a TV5-ben (2024) az IT Evolúció kiállítás legérdekesebb tárgyiból.

Befejező gondolatok

Az iTF történetében fordulóponthoz ért. A kezdeti szervezkedések után elért eredményeit sikeresen mentette meg hosszú távra. Azonban tevékenységünket tovább folytatjuk az eddigi lendülettel. Amíg a Szerkesztőségben erő és/vagy utánpótlás van, tovább folyik a gyűjtő, szervező munka és a megmenekített információk évi up date-olása. Folytatni kívánjuk tárlataink készítését.

Néhány téren azonban túl kell tudni lépni korlátjainkon.

Meg kell valósítanunk Képtár rovatunkat.

Ki kell szélesíteni bázisunkat az informatikusok közösségén túl a történészek, tudománytörténészek világába. Meg kell nyernünk egyetemeket arra, hogy végezzenek tudomány-történeti képzést, írjanak ki ilyen tárgyú diplomamunkákat, s helyeződjék az informatikatörténet kutatása professzionálisabb alapokra. Annál is inkább, mert 60 év elteltével az informatika és alkalmazásai szélessé váltak, rész diszciplínákra estek szét. A valaha néhány ezres **informatikus** közösség több százezres informatika használóvá növekedett. Az egykori „nyájból” széles társadalom lett, ami megváltoztatja a történetírás lehetőségeit, eszközeit. Az alapító nagy generáció levonul a színpadról, s helyüket újabb, szélesebb közösségek foglalják el.

Ebből az is következik, hogy ki kell lépni az amatőr mozgalom keretei közül. A feladat egy múzeum és körülötte alkotóműhely létrehozása. A magyarok unikális részvétele az informatika megteremtésében és hazai eredményeik ezt kívánatosá teszik. Az informatika gazdasági, kulturális jelentősége ezt alátámasztja.

Alábbi fényképünkön a Szerkesztőség látható, 2022-ben.

Ülnek: Szelecsán János, Simon Pál, Bedő Árpád, Dettai Eleonóra. Állnak: Havass Miklós Dömölki Bálint, Talyigás Judit, Megyery Károly, Halász Edit, Kertészné Gérecz Eszter, Nyáryné Grófcsik Erika, Bárány Sándor, Bohus Mihály, Breuer Pál.

Köszönet

A szerző köszönetet mond a Szerkesztőség mindazon tagjainak, akik átolvasták a tanulmány kéziratát és észrevételeikkel segítettek a kézirat hiányosságait kiegészíteni, tévedéseit javítani. A Szerkesztőség részvétele a tanulmány elkészítésében jól tükrözte azt az önzetlen együttműködési készséget, amely a Szerkesztőség munkáját kezdettől fogva jellemezte.

Irodalom

Bartolits István: A HTE 60 éve. Budapest: Hírközlési és Informatikai Tudományos Egyesület, 2009. [iTA/440](#).

Dömölki Bálint – Havass Miklós, szerkesztők: Vámos Tibor nyomai az informatika magyarországi történetében. Válogatás az NJSZT Informatikatörténeti Adattárának gyűjteményéből. 2016. [iTA/656](#).
Dömölki Bálint: Mi történt 1959 január 21 előtt? NJSZT Informatikatörténeti Fórum. Előadás 2023. január 18-án a Magyar Informatika Napja alkalmából rendezett konferencián. [iTA/1489](#).

Dömölki Bálint: A cselekvő ember és az elefántcsonttorony - Neumann János kettős élete. Természet Világa különszáman (154. évi 5. sz.2023. 05. 06. 194-200. oldalig).

Havass Miklós: Adalékok a Neumann János Számítógép-tudományi Társaság történetéhez, a 20. században. iTF. 2018. [iTA/971](#).

Havass Miklós – Simon Pál – Talyigás Judit: Arcképek a magyar egészségügyi informatika történetéből. iTF. 2022. [iTA/1468](#).

Havass Miklós: Az informatika kultúr-története és kiadvány szerkesztés. (In: Buzás Ottó: Az e-kommunikáció kultúrája. NestPress. 2006. 159-310 old.)

Havass Miklós – Remetey-Fülöpp Gábor – Szabó Szilárd: A térinformatika alkalmazásainak áttekintő története Magyarországon. iTF. 2023. [iTA/1589](#).

Király Zoltán: A magyarországi számítástechnika története az első elektromos számítógép megjelenéséig. Doktori disszertáció. BME. 2009.

- Kovács Győző: Válogatott kalandozásaim az Informatikában. Történetek a magyar (és a külföldi) számítástechnika (h)őskorából. GÁMA-GEO Kft. 2002. [iTA/35.](#)
- Kutor László: Researching and Preserving the History of Information Technology in Hungary. Charles Babbage Institute. Minnesota: CBI Newsletter, 2015. 37. évfolyam 2. szám. 18-24 pp. [iTA/664.](#)
- Lukács József: TPA történet. Lyukszalagtól az informatikáig. Budapest: KFKI Számítástechnikai RT.; Magyar tudománytörténeti Intézet, 2003. [iTA/47.](#)
- Magyary Zoltán E-Közigazgatástudományi Egyesület: A “hiteles helyektől” az elektronikus közigazgatásig. Mérőföldkövek a hazai közigazgatás automatizálásának és a kormányzati számítástechnika kialakításának történetében. Szeged: Primaware, 2014. [iTA/566.](#)
- Mihály Szabolcs – Niklasz László: A térinformatika kezdetei Magyarországon 1973 – 2023. iTF. 2023. [iTA/1587.](#)
- Németh József: Műszaki fejlődés – természettudományos műveltség. Műszaki és Természettudományi Egyesületek, Társaságok Magyarországon. Budapest: METESZ, 1998. [iTA/445.](#)
- Raffai Mária: Az informatika fél évszázada. Budapest: Springer Kiadó, 1997. [iTA/476.](#)
- Sántáné-Tóth Edit: A számítástechnika felsőfokú oktatásának kezdetei Magyarországon. Budapest: Typotex Kft., 2012. [iTA/45.](#)
- Szentgyörgyi Zsuzsa: A Short History of Computing in Hungary. IEEE Hungary Section. Budapest, 1996. Annals of the History of Computing. Vol. 21. No.3. 1999. [iTA/59.](#)
- Szentiványi Tibor: A számítástechnika kezdetei Magyarországon. A Természet Világa különlenyomata az 1994 évi 6-7-8 füzetekből. Budapest. Közlöny- és Lapkiadó Kft., 1994. [iTA/42.](#)
- Vasvári György: Képek a számítástechnika hazai kezdetétől 1980-ig. Budapest. NJSZT. 2009-2013. [iTA/61.](#)

Budapest, 2024. június 1.

Melléklet*Dal a Nagycsoportnak*

Ad notam:

„Elvesztettem zsebkendőmet”

Elhagytam a rovatomat, nem szid Karcsi érte,
tovább viszi egy szép kislány, áldás a fejére.
Szabad lesz már minden keddem, nem lesz Google drájom,
de amit a réven nyerek, elvesztem a vámon.

Nincs több közös emlékezés, nincs több régi nóta,
Kávét egy kis süteménnyel nem tesz elém Nóra.
A kezemben nem lesz többé logarléc vagy körző
Hiányzik majd Kutor Laci, a Múltat Megőrző.

Egyenként most nem került sor minden adattársra,
Megérti, ki fejét adta már a versírásra.
Vita, ötlet, történetek, kérdés, válasz, tréfa:
kiscsoportban, nagy csoportban közös tábla, kréta.

Masírozzon ez a gárda még vagy százhusz évig.
Addigra a csoda is majd biztos megtörténik.
Pompás forma, bő tartalom, a hit-rétje fényes,
és a honlap homokozva is működőképes.

Köszönöm az együttlétet itt az iTA táján.
Fejet hajtok a csapatnak, plenáris a hálám.
Nehéz szívvel elbúcsúzom, s ha már nagyon fájna,
hiányotok belesírom az Akikmár fájlba.

2016 december.

Koltai Tamás